

Halk Kütüphanelerinde Koleksiyon Seçimi*

Selection Process for the Library Collections of Public Libraries

Dilek KÖPRÜLÜ**

Öz

Makalede koleksiyon geliştirmenin önemli bir işlemi olan seçimine halk kütüphanelerinde nasıl yapılması gerektiği ele alınmakta, halk kütüphanesi koleksiyonlarının özellikleri, kullanıcı gereksinimlerinin belirlenmesi, seçim ve politikalarının nasıl olması gerektiği ile seçim ölçütleri anlatılmaktadır. Ayrıca, seçim işleminin meslekten kütüphaneciler tarafından yapılması gerektiği vurgulanarak, seçimde kütüphanecilerin önem vermesi gerekli noktalar üzerinde durulmaktadır. Bunların yanı sıra, Türkiye'deki halk kütüphanelerinde koleksiyon seçim işleminin nasıl yapıldığı anlatılarak bu konuda nelerin gerçekleştirilmesinin çağdaş kütüphanecilik açısından önemli olduğu belirtilmektedir.

Anahtar sözcükler: Halk kütüphaneleri-seçim , Koleksiyon geliştirme-seçim.

Abstract

The task of collection development of public libraries requires the fulfilment of a selection process. In this context, main characteristics of the collection of public libraries, assessment of the user's information needs, the selection process and its policy of implementation, and the related responsibilities of the professional librarians were examined. Finally, the selection process undertaken by public libraries in Turkey was examined, and certain suggestions were forwarded.

Keywords: Public libraries-selection, Collection development-selection.

*39.Kütüphane Haftasında sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

**Dr.; Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi-Belge Yönetimi Bölümü Beytepe 06800 Ankara (dilek@hacettepe.edu.tr).

Giriş

Kütüphanelerin geçmişten bugüne kadar yüklendikleri ve gelecekte de değişmeyecek olan rolleri insanlarla gereksinim duydukları bilgi kaynaklarını biraraya getirmektir. Bu rol 'seçim' ile var olmuştur ve seçim ile devam edecektir.

Her kütüphane türünde olduğu gibi halk kütüphanelerinde de seçim, içinde bulunduğu koleksiyon geliştirme işlemler bütünlüğünde önemli bir yer tutar ve koleksiyon geliştirme politikasında en geniş yeri kapsar.

Halk kütüphanelerinde koleksiyon seçimi, halk kütüphanelerinin amaçları doğrultusunda kullanıcılarının gereksinim ve ilgilerini karşılayacak şekilde yapılmalıdır. Bu çerçevede 1994 yılında UNESCO (1995, s. 67) tarafından yayınlanan manifesto, bize uluslararası düzeyde halk kütüphanelerinin amaçlarını açıklaması açısından önemlidir. Bu manifestoda halk kütüphanelerinin amaçları şu şekilde belirtilmiştir:

- Küçük yaştan başlayarak çocukta okuma alışkanlığı yaratmak,
- Bireysel ve kendi kendine eğitimi desteklemenin yanı sıra, her düzeyde resmi eğitimi desteklemek,
- Bireysel yaratıcılığın gelişmesi için fırsatlar sağlamak,
- Çocuk ve gençlerin hayal gücü ve yaratıcılığını canlandırmak,
- Toplumda kültürel miras duyarlılığını artırmak, sanattan, bilimsel başarı ve yeniliklerden haberdar etmek ve özendirmek,
- Bütün uygulamalı sanatların kültürel anlatımlarına erişimi sağlamak,
- Kültürler arası diyalogu geliştirmek ve kültürel çeşitliliği hoş görmek,
- Sözlü geleneği desteklemek,
- Bütün vatandaşların her çeşit yerel toplulukla ilgili bilgilere erişimini sağlamak,
- Yerel girişimcilere, derneklere ve ilgi gruplarına uygun bilgi hizmeti sağlamak,
- Bilgi ve bilgisayar okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesini kolaylaştırmak,
- Bütün yaş gruplarına uygun edebi etkinlikleri ve programları desteklemek, bunlara katılmak, gerekirse bu tür etkinlikleri başlatmak.

Bu amaçlardan da anlaşıldığı gibi "çeşitlilik" halk kütüphaneleri kullanıcılarının ve kaynak "seçiminin" en temel özelliğidir. Dolayısıyla, halk kütüphaneleri kullanıcıları, her yaş grubundan (okul öncesi yaştaki çocuktan en yaşlı insanlara kadar), değişik eğitim seviyesinde, değişik becerilere sahip, farklı engelli (duyma, görme ve hareket özürlü gibi) ve çeşitli ırk ve kültürdeki bireylerdir (Evans, 2000, s. 99; Futas, 1995, s. 245).

Halk kütüphanelerinin yukarıda sıralanan amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için, hizmet verdikleri yörede yaşayan insanların gereksinimlerine uygun olan bilgi kaynaklarını seçmeleri ve onları sağlamaları gerekmektedir. Bu nedenle, halk kütüphanelerinde seçim işlemi verilen hizmetin niteliğini ve yeterliliğini doğrudan belirleyen bir süreçtir.

Bu yazıda amacımız, halk kütüphanelerinde yapılan seçim işlemi kuramsal açıdan ele almak ve Türkiye’de bu konuda yapılan uygulamaları ortaya koyarak bir karşılaştırma olanağı sağlamaktır. Yapılan yerli literatür araştırmasında kuramsal olarak konuyla doğrudan ilgili olan eserlere rastlanmamış, bu yüzden yabancı kaynaklardan yararlanılmıştır. Türkiye’deki durum için ise, halk kütüphaneleri ilgili yayınlanmış eserlerden bilgi edinilmiştir.

Halk Kütüphaneleri Koleksiyonlarının Özellikleri

Halkın her kesimine hizmet veren halk kütüphaneleri koleksiyonlarının diğer kütüphane türlerindeki koleksiyonlardan en büyük farkı, eğitici ve bilgi verici özelliklerinin yanında kullanıcılarının eğlenme ve boş zamanlarını değerlendirme gereksinimlerinin karşılandığı kaynaklara daha çok yer vermesidir.

Halk kütüphaneleri küçük, orta büyüklükte ve büyük olmak üzere değişik büyüklükte olmaktadır. Büyük halk kütüphanelerinde çeşitli kullanıcı gruplarına hizmet veren bölümler bulunmaktadır. Örneğin; okul öncesi eğitim kütüphanesi, popüler eserler kütüphanesi, ilk ve ortaokul çocukları için zengin eğitim kaynaklar kütüphanesi, halk etkinlikleri kütüphanesi, danışma hizmeti veren kütüphane gibi. Bütün bu kullanıcı çeşitliliği göz önünde bulundurulduğunda halk kütüphaneleri koleksiyonlarının özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Evans, 2000, s.99-101, Futas, 1995, ss. 144-148, 169-179):

- Halk kütüphanelerinin koleksiyonlarının önemli bir özelliği, kişilerin kendi kendilerini yetiştirmelerine yardımcı olacak kaynakları büyük ölçüde bünyesinde bulundurmasıdır. Bu kaynaklar çeşitli meslek edinme, hobi ve sanat dallarını öğrenme, yabancı dil eğitimi gibi konularla ilgili olabilmektedir.
- Halk kütüphanelerinde eğlendirme ve boş zamanları değerlendirme kaynaklarının başında romanlar gelmekte ve koleksiyonda geniş bir yer tutmaktadır. Halk, genellikle ‘çok satan’ romanları yeni iken okumak ister. Bu nedenle roman seçimini yapacak kütüphaneciler bunları yakından takip etmeli, roman türleri ve yazarları hakkında geniş bilgi sahibi olmalıdır. Örneğin, ABD’deki kütüphaneciler pek kolay olmayan bu işi öğrenmek için kütüphanecilik okullarında verilen kurslara katılmaktadır. Ayrıca tanınmış yazarlar/eleştirmenler

tarafından hazırlanan listeler de kütüphanecilere iyi bir roman koleksiyonu oluşturmada yardımcı olmaktadır. Roman seçiminde kullanıcı isteği ve yazarın popülerliği en başta gelen faktörlerdir.

- Halk kütüphaneleri koleksiyonlarının diğer bir önemli özelliği, okul öncesi çağdaki çocukların gelişimine katkıda bulunacak eserleri bünyesinde bulundurmasıdır. Bunların seçiminde yine çeşitli tanıtım kaynakları kullanılır. Bu seçim çocuk gelişimi ve çocuk literatürü konularında kendilerini yetiştirmiş kişiler tarafından yapılmalı, gerektiğinde uzman kişilerden yardım alınmalıdır. Halk kütüphanecilerinin bu konuya bir uzmanlık alanı olarak bakmaları önemlidir.
- Halk kütüphanelerinin ilk ve ortaokul çağlarındaki çocukların eğitimine katkıda bulunacak ve onların çeşitli ilgilerine hitap edecek basılı ve görsel-işitsel kaynakları bünyesinde bulundurması, onun yine önemli bir özelliğidir.
- Halk kütüphanelerinde görme özürlü insanların yararlanmaları için Braille alfabesiyle yazılmış özel eserler bulunmaktadır.
- Halk kütüphaneleri koleksiyonları ulusal ve uluslararası kapsamda olmalıdır. Yazarların etnik kökeni, dini, politik ve sosyal görüşleri gözetilmeksizin kaynak seçimi yapılmalıdır. Halk kütüphaneleri- birbirine zıt bile olsa – her türlü bilginin iletilmesinde önemli rol oynayan ve tarafsız bir görüşle seçim yapan demokratik kuruluşlardır.
- Halk kütüphaneleri, koleksiyonlarındaki kaynaklarla, buldukları çevrenin teknolojik gelişimine de katkı yapmaları açısından da ayrı bir öneme sahiptirler.

Kullanıcı Gereksinimlerinin Belirlenmesi

Halk kütüphaneleri koleksiyonlarının yerel topluluğun gereksinimlerine uygunluğu, onların büyüklüğünden daha önemlidir (Gill, 2004, s. 99). Artık, geçen yüzyıllarda geçerli olan “büyüklük önemlidir” ilkesi yerine, koleksiyonların gereksinim duyulan kaynaklarla oluşturularak kullanılabilirliğin artmasının önemli olduğu fikri öne geçmiştir. Seçim işleminde en önemli faktör kullanıcı gereksinimidir. Bunlar gelişmiş ülkelerde çeşitli toplum analizi çalışmaları sonucunda belirlenmektedir. Kütüphaneciler bu konuda sosyologların geliştirmiş oldukları çeşitli yöntemlerden yararlanmışlardır. Bunlardan özellikle ikisi halkın katılımının da sağlandığı yöntemler olması bakımından önemlidir. Böylece halk kütüphaneleri topluma ulaşarak onunla ilgili bilgileri elde etmede demokratik bir sorumluluğu yerine getirmiş olmaktadır.

Bu yöntemlerden birisi anahtar kişiler diyebileceğimiz ve halkı temsil eden (başkan, memur, yönetici gibi) kişilerle yapılan görüşmelerden sonra

elde edilen çeşitli verilerden yararlanmaktadır. Ancak bazen bu kişilere ulaşılması kolay olmamakta, bazen de onların yaş, cinsiyet ve sosyal yapı açısından buldukları toplumu tam olarak temsil etmedikleri görülmektedir. Bunların yerine gönüllü çalışacak kişiler bulunabilmekle birlikte, onların da kendilerini yetiştirmeleri zaman almakta veya sürekli çalışmalarını mümkün olmamaktadır (Evans, 2000, s. 50).

Yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir düzeyi, meslek, nüfus, medeni durum gibi çeşitli sosyolojik özellikler (*social indicators*) dikkate alınarak yapılan alan çalışmaları ve çeşitli kullanıcı çalışmaları da hizmet verilen toplumun gereksinimlerinin belirlenmesinde yararlanan yöntemlerdir (Evans, 2000, s.50-55).

Diğer bir yöntem sosyal forumların düzenlenmesidir ki, bunlar geniş kapsamlı bir toplantıya benzetilebilir. Halkın mektup, gazete, televizyon, radyo gibi çeşitli duyurularla foruma katılması sağlanabilir. Burada bir yandan kütüphane hizmetlerinin kalitesiyle ilgili tartışmalar yapılırken, diğer yandan toplumun bilgi gereksinimleri belirlenir. Bu yöntemde başarı, geniş bir katılımın sağlanmasına bağlıdır. Toplanan veriler sübjektif ve analiz edilmesi zor olsa da, forum hâlâ insanların fikirlerinin sunulduğu demokratik bir ortam (Evans, 2000, s. 51) olarak tercih edilebilir.

Gereksinimlerin belirlenmesinde halkın katılımını gerçekleştirmek ve buna dayalı koleksiyon geliştirme programlarını başlatmak ve sürdürmek zaman alıcı çalışmalardır. Ancak dezavantajlarına rağmen halk kütüphaneleri bu yöntemleri kullanarak toplumun beklentilerine daha yakın olmakta, gönüllü yardımcıları kazanmakta ve gereksinimlerinin doğrudan dile getirilmesini sağlamaktadırlar.

Halkın bilgi kaynaklarına olan ilgi ve gereksinimlerinin belirlenmesinde yukarıda sayılan yöntemlerden birkaçının birarada kullanılması, daha objektif veriler elde edilmesi açısından önerilmektedir (Evans, 2000, ss. 50-55).

Seçim Politikaları ve Seçim

Halk kütüphaneleri için koleksiyon seçim politikaları, çeşitli yöntemlerle yapılan toplum analizlerinin sonucunda sağlanan bilgilere ve koleksiyon değerlendirme çalışmalarından elde edilen verilere göre oluşturulmaktadır. Bu politikalar konular ve kaynaklarla ilgili önceliklere dayalı olarak alınacak kararları kolaylaştırmakta ve çıkabilecek sorunları çözmeye yardımcı olmaktadır. Seçim politikaları şu temel noktaları içerir (Futas, 1995, s. 204; Beck, 1971, ss. 207, 208):

- Kütüphanenin amaç ve hedefleri,
- Kaynak seçiminde yetki ve sorumluluğun kimde olduğu,

- Seçimde kullanılacak ölçütler,
- Seçimde kullanılacak seçim kaynakları,
- Mevcut bütçenin dağılımı ile ilgili bilgiler,
- Koleksiyonun kuvvetli ve zayıf yanları,
- Kullanıcıdan gelebilecek şikayet ve eleştirileri karşılayacak bir kütüphane yönergesi.

Seçim önemli bazı faktörlerden etkilenir. Bunlar, şu andaki ve gelecekteki bütçe kısıtlamaları, enflasyon ve değişen kullanıcı gereksinimleridir. Kaynak seçimi daha önceden belirlenmiş bir çalışma planına uygun olarak yapılmalıdır. Bu plan, aynı zamanda geçmiş uygulamalardaki başarısızlıkları kapsadığı için önemlidir. Ayrıca yönlendirici hareket tarzlarını ve çeşitli basamaklardaki kontrol noktalarını da gösterdiğinden iyi bir seçim yapılmasını garanti eder.

Seçim Ölçütleri

Koleksiyona kaliteli ve nitelikli kaynaklar dahil edilmek isteniyorsa, seçimde bazı ölçütlerin göz önünde bulundurulması kaçınılmazdır. Kaynak seçiminde uygulanan ve kaynağın konusuna dayalı olmayan temel ölçütler vardır. Bunlar kalite ve seviye ile ilgili olarak ikiye ayrılmaktadır. Bilgi kaynağının kalitesi ile ilgili olanlar her kütüphane türü için aynı olmakla birlikte, seviye ile ilgili olanlar kütüphane türüne göre farklılıklar göstermektedir (Monroe, 1997, ss. 109-110; Gardner, 1981, ss. 184-186).

Kalite ile ilgili ölçütler

Otorite: Kaynağın yazarının, editörünün ve yayıncısının kalitesi önemlidir. Yazarın ve editörün, eserin konusuyla ne kadar ilgili ve uzman oldukları, editör ve yayıncının daha önce bu tip bir eser meydana getirip getirmediği, yayıncının güvenilir ve tanınmış olması dikkate alınmalıdır.

Doğruluk: Eserde sunulan bilgilerin doğruluğu önemlidir. Bu açıdan konusunda uzman olanlardan görüş istenebilir.

Güncellik/Yenilik: Kaynaktaki bilginin güncel/yeni olması esastır. Eğer farklı basımları olan bir eser ise, bunların yeni tarihli olup olmadığı önemlidir. Yeni basımlardaki bilginin ne kadar zaman için geçerli olduğu ve her bilim dalı için geçerli olan değerden düşme süreleri (*period of depreciation*) hakkında kütüphanecilerin bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

Tarafsızlık: Ölçütlerin genel olarak kaynağın konusu ile ilgili olmamasına karşın, tarafsızlık ölçütünde konunun işlenmesi açısından ön plandadır. Ele alınan konunun farklı ve zıt görüşlere yer veren eserlerden seçilmesi önem-

lidir. Çünkü kaynak seçiminde tarafsızlık, halk kütüphanelerinin amaçlarının bir parçasıdır.

Estetik kalitesi: Bir bütün olarak eserin hazırlanışı ve dış görünüşünün düzenlenmesinde estetik değerlere ne kadar önem verildiği incelenmelidir.

Fiziksel özellikler: Eserin kağıt ve cilt kalitesinin iyi, sağlam, baskısı düzgün, puntoları okunabilir ve resim içeriyorsa bunların da iyi nitelikte olmasına dikkat edilmelidir.

Seviye ile İlgili Ölçütler

Seviye ile ilgili ölçütlerde eserin içeriği itibarıyla kullanıcı gereksinimini karşılayıp karşılamadığı incelenmelidir. Genelde halk kütüphanelerinde yetişkinlere ait koleksiyonda aşağıdaki seviyelerde yayınlar bulunmaktadır (Futas, 1995, s. 160, ss. 236-137):

Popüler eserler: Bunlar toplumun popüler kültür beklentisini karşılayan, genel bir görüşle yazılmış, derinliği fazla olmayan ancak çok satan roman ve roman dışı eserlerdir.

Eğitime destek olan eserler: Giriş niteliğinden yüksek düzeylere kadar olan eğitim sürecine uygun bütün eserlerdir.

Geniş kapsamlı eserler: Tarihsel kaynaklardan en son gelişmelere kadar her konuda yazılmış, konuları geriye dönüşlü ve/veya güncel olarak ele alan eserlerdir.

Fiyat: Diğer ölçütlerle birlikte en çok kalite ile ilişkili olarak düşünülmelidir.

Çocuk koleksiyonları ise, popüler, geniş kapsamlı ve eğitime destek seviyelerinde olmalı, bunların herbiri aralarında okuma, yaş ve ilgiye göre alt seviyelere ayrılmalıdır (Futas, 1995, s. 142).

Seçim İşleminde Kütüphanecinin Rolü

Halk kütüphanelerinde seçim, koleksiyon geliştirme işlemlerinden sorumlu meslekten kütüphaneciler tarafından yapılmalıdır. Örneğin, ABD'deki büyük halk kütüphanelerinde ve ona bağlı olarak çeşitli kullanıcı gruplarına hizmet veren şube kütüphanelerindeki (okul öncesi eğitimi hizmeti veren kütüphane; popüler eserler bulunduran kütüphane; ilk ve ortaokul öğrencileri için zengin eğitimsel materyale sahip kütüphane; halka sosyal, kültürel, eğlenme hizmetleri sağlayan kütüphane ve danışma hizmeti veren kütüphane) kütüphane sorumluları ve konu uzmanları kaynak seçime yardımcı olmaktadır. Kütüphanecilerin eğitimleri ve mesleki görüşleri seçim sürecinde etkili olmaktadır (Futas, 1995, s. 158; Shipman, 1971, s. 262; Boyd, 1993, s. 676).

Seçim işleminde kütüphanecilerin yerine getirmesi ve göz önünde bulundurulması gereken önemli noktalar şu şekilde sıralanabilir (Evans, 1987, ss. 103-104):

- Koleksiyon geliştirmenin birbiriyle etkileşimli işlemler bütünlüğü olduğunu ve seçimin de bunların içinde en dinamik işlem olduğunu hiç bir zaman hatırlarından çıkarmamaları,
- Seçim politikasının hedeflerini, kütüphanenin parasal olanaklarını da göz önünde bulundurarak değerlendirmeleri,
- Tutarlı bir çalışma planına sahip olmaları. (Ancak bu plan uygulandığı takdirde koleksiyon kurma ile ilgili amaçlara ulaşılabilir),
- Koleksiyonu iyi tanımaları,
- Kütüphanenin hizmet verdiği toplumu iyi tanımaları,
- Halk kütüphanelerine yeni eserlerin alınması önemli olduğundan, güncel tanıtım kaynaklarını sürekli takip etmeleri gerekmektedir. Böylece tanıtım kaynakları editörlerini tanıyarak, onların önerileri doğrultusunda en uygun/iyi kaynakları seçebileceklerdir. Örneğin ABD’de bir eserin kütüphane için seçilebilmesinde, en az iki farklı tanıtım yazısında eleştirmenlerden olumlu görüş belirtilmiş olması aranan önemli özelliklerdendir. Ayrıca televizyonlarda yayınlanan kitap tanıtım programları da kütüphanecilere bu konuda yardımcı olmaktadır.
- Kütüphaneciler yayınevi ilanları ve katalogları, ticari ve ulusal bibliyografyaları ve konu bibliyografyalarını incelemeleri gerekmektedir. Ayrıca, kütüphane türlerine göre seçilmiş en iyi eserlerin bulunduğu bibliyografyalardan da yararlanılabilir.
- Seçim yapan uzmanların basılı kaynaklar kadar, görsel ve işitsel kaynakların seçimi için de aynı ölçütleri göz önünde bulundurmaları ve bunların üreticileri hakkında bilgi edinmeleri gerekmektedir.
- Kütüphaneler arası işbirliği ağına bağlı olarak kaynak paylaşımı yapılıyorsa, seçim işlemlerinde diğer kütüphanelerden de ne şekilde yararlanılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.
- Kütüphaneciler, koleksiyon yönetimi, seçim ve sağlama felsefe ve politikaları ile ilgili yenilik ve gelişmeleri mümkün olduğunca izlemeleri bu işteki başarılarını etkileyecektir.

Türkiye’deki Halk Kütüphanelerinde Seçim

Türkiye’de halk kütüphanelerine sağlanacak yayınların seçimi, 1998’de Kültür (ve Turizm) Bakanlığı tarafından çıkartılan ve hala güncel sayılan bir yönetmeliğe göre yapılmaktadır. Bu yönetmelik, Kültür (ve Turizm Bakanlığı)’na

bağlı halk kütüphanelerinin koleksiyonlarının oluşturulması işlemlerinin ve politikasının çerçevesini çizmektedir (T.C. Kültür Bakanlığı, 1998a; 1998b). Yönetmelik kütüphanelere kaynak seçimi ve gönderilmesi işlemlerinin kimler tarafından ve nasıl yapılacağına ilişkin bilgileri içermektedir. Buna göre Türkiye'deki halk kütüphanelerine kaynak seçimini, Yayın Seçme Kurulu ve Yayın İnceleme Kurulu gerçekleştirmektedir. Yayın Seçme Kurulu; Kültür (ve Turizm) Bakanı ya da görevlendirdiği müsteşar veya müsteşar yardımcısı, Kütüphaneler Genel Müdürü, Bakanlığın Yayın Sağlama ve Dağıtım Şubesi'nden sorumlu genel müdür yardımcısı ve şubeden sorumlu daire başkanı ile Ankara İl Halk Kütüphanesi Müdürü'nden oluşmaktadır.

Ayrıca kaynak seçimi için bu Kurula önerilmek üzere, yayın belirlemek amacıyla her ilde; il halk kütüphanesi müdürü, müdür yardımcısı, kütüphaneci veya şefthen oluşan bir Yayın İnceleme Kurulu toplanır. Yönetmelikte her il düzeyinde yayınları belirleyen ve Yayın Seçme Kurulu'na gönderen bir yayın inceleme kurulu olmasına rağmen, uygulamada bu kurulun işlevsiz olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki her halk kütüphanesine yayın seçme işlemi, Yayın Seçme Kurulu'ndaki beş görevli tarafından Ankara'dan merkezi olarak yapılmakta ve seçilen yayınlar kütüphanelere gönderilmektedir. Yine aynı yönetmelikte Yayın Seçme Ölçütleri olarak şunlar belirtilmiştir (T.C. Kültür Bakanlığı, 1998a, s. 19):

- a. Ulusumuzun bütün fertlerini, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda bilinçlendirme ve çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmayı amaçlamak,
- b. Ulusal ve evrensel kültürün temel eserlerinin bugünkü kuşaklara tanıtılmasını sağlamak,
- c. Toplumumuzun kültürel, sosyal ve ekonomik kalkınmasına yardımcı olmak,
- d. Çağdaş uygarlığın yapıcı ve bilimsel görüşünü yansıtmak,
- e. Demokrasi, laiklik, insan hakları, düşünce özgürlüğü gibi ulusal ve evrensel değerleri benimsemek, korumak ve geliştirmek,
- f. Kültürel ve sanatsal değerlerimizle geleneklerimizi, ortak duygu ve düşüncelerimizi yansıtmak,
- g. İçerik yönünden reklam ve ticari amaç taşımamak,
- h. Siyasi amaçlı ve propagandaya yönelik olmamak,
- i. Kolay anlaşılır arı dille yazılmış olmak,
- j. Yazım, dizgi ve baskı yönünden hatasız olmak,
- k. Araştırmaya dayalı yayınlarda en yeni basım tarihine sahip olmak,
- l. Okuyucular tarafından aranan ve hizmet verilecek yörenin gereksinimlerini karşılayabilecek nitelikte olmak.

Burada son zamanlarda Türkiye'nin kamu yönetimi yapısını değiştirmeye çalışan ve dolayısıyla halk kütüphanelerini etkileyecek önemli bir yasal çalışmadan bahsetmek gerekmektedir. Bu, 15 Temmuz 2004'de kabul edilen 5227 sayılı "Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun" (2004) dur. Ancak Cumhurbaşkanı'nca tekrar görüşülmek üzere TBMM'ne gönderilmiştir*. Yasada öngörülen yapı, halk kütüphanelerimizdeki seçim işlemi merkezi nitelikten yerel niteliğe dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Bu değişikliğin yerel niteliklere sahip olması gereken halk kütüphanelerimiz için, kuramsal olarak daha uygun olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu değişikliğe geçiş sürecinin Yılmaz'ın (2005, s. 72) önerdiği gibi dikkatle planlanması ve denetlenmesi gerekmektedir

Sonuç ve Öneriler

Türkiye'deki halk kütüphanelerinde yapılan seçim işlemi, yukarıda bahsedilen mesleki işlemler ve ölçütler çerçevesinde incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Halk kütüphanelerimizde koleksiyon geliştirmenin en başta gelen ve önemli bir işlemi olan toplum analizi çalışmaları yapılmamaktadır. Ancak bilimsel yöntemlerden yararlanılarak yapılacak bu tür uygulamalar sonucunda elde edilen verilere göre, toplumun bilgi gereksinimlerine uygun koleksiyon oluşturulması, hem halk kütüphanelerimizin hem de onların bulunduğu yörelerin gelişmesi açısından önemlidir.
- Halk kütüphanelerinin buldukları yörelerin özelliklerine uygun nitelikte koleksiyonlara sahip olmaları ve kaynak seçiminin kendi yöre kütüphanecileri tarafından yapılması gerekirken, Türkiye'deki halk kütüphanelerinde seçim, onların bağlı olduğu Kültür (ve Turizm) Bakanlığı tarafından yani merkezi bir yöntemle yapılmaktadır. Bu durumun uzun zamandır birçok halk kütüphanecisi tarafından dile getirilmesine (Akman ve Akman, 2000, ss. 63-68), bunun halk kütüphanecilerimizin yaşadığı sorunların başında geldiği yapılan bir araştırma sonucu olarak açıklanmasına rağmen (Yılmaz, 2000, s. 338) bu süreçte bir değişiklik olmamıştır. Aslında merkezîyetçi seçim ve satın alma yöntemi, Türkiye'deki halk kütüphaneleri koleksiyonlarının nicelik ve nitelik açısından yeterli olmamasının nedeni olarak uzmanlarca dile getirilmekteydi (Çapar, 1987, s. 55). Daha sonra yapılan ve Avrupa'nın bazı ülkelerini kapsayan bir halk kütüphanesi güncel durum karşılaştırması sonuçlarında da aynı durumun ortaya çıktığı görülmüştür (Yılmaz, 1999, s. 33).

*T.C. Cumhurbaşkanlığı. 5227 sayılı "Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun. (2004, 3 Ağustos). 24 Şubat 2005 tarihinde http://www.todaie.gov.tr/KYP/5227_veto.htm adresinden erişildi.

- Yukarıda sözü edilen yönetmeliklerde seçim ölçütleri olarak belirtilenler daha çok bir halk kütüphanesi koleksiyonunda olması gereken nitelikleri içermekte ve ulusal bir çerçeve çizmektedir. Bütün bunların kalite ve seviye ile ilgili mesleki seçim ölçütleriyle karşılaştırıldığında, onlardan ne kadar uzak olduğu açıkça görülmektedir.

Halk kütüphaneleri buldukları ülkelerin kalkınmasına katkıda bulunan demokratik kuruluşlardır. Akman'ın (2000, s. 355) belirttiği gibi, Türkiye'de bu konunun ilgililerce önemle üzerinde durulması gerekliliğinin zamanı çoktan gelmiştir. Ayrıca, seçim işleminin kendi yörelerinin gereksinimlerini en iyi bilen mesleki eğitim almış yerel kütüphaneciler tarafından yapılmaması, yerel özelliklere sahip halk kütüphanelerine merkezîyetçi yöntemle yayın seçilmesi halk kütüphanelerinin felsefesi ve yapısına aykırı görünmektedir.

Koleksiyon geliştirmenin kalbi sayılan ve gelişmiş ülkelerdeki halk kütüphaneleri koleksiyon geliştirme politikalarında nasıl olması gerektiği ve ölçütleriyle en geniş yeri kaplayan "seçim" işlemi, Türkiye'de de artık evrensel mesleki ilkeler doğrultusunda yapılmalıdır. Bu, halk kütüphaneciliğimizin çağdaş bir yapıya kavuşması açısından büyük önem taşımaktadır.

Dileğimiz, ülkemiz halk kütüphanelerinin uluslararası standartlar çerçevesinde hizmet verebilecek bir düzeye kavuşması amacıyla gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ve uygulanmasıdır.

Kaynakça

- Akman, İ. (2000). Bilgi çağı ve kütüphaneler. *Türk Kütüphaneciliği*, 14, 355-356.
- Akman, İ. ve Akman, N. (2000). Günümüzde halk kütüphanelerinin sorunları ve çözüm yolları. *Türk Kütüphaneciliği*, 12, 63-68.
- Beck, W.L. (1971). Selection of library materials. A. Kent and H. Lancour (Eds). *Encyclopedia of Library and Information Science*. New York: Marcel Dekker.
- Boyd, A. (1993). Public libraries. R. Wegenwort (Ed.), *World Encyclopedia of Library and Information Services* içinde (3rd ed., ss. 675-687). Chicago: American Library Association.
- Çapar, B. (1987). Halk kütüphanesi hizmetinin yaygınlaştırılması ve planlanması. *Türk Kütüphaneciliği*, 1, 55-61.
- Evans, G.E. (2000). *Developing library and information center collections* (4th ed.). Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, Inc.
- Evans, G.E. (1987). *Developing library and information center collections* (2nd ed.). Englewood, Colorado: Libraries Unlimited, Inc.
- Futas, E. (Ed). (1995). *Collection development policies and procedures* (3rd ed.). Phoenix, Arizona: Oryx Press.

- Gardner, R.K. (1981). *Library collections: Their origin, selection and development*. New York: McGraw-Book Co.
- Gill, P. (Haz.). (2004). *Halk kütüphanesi hizmeti: Gelişim için IFLA/UNESCO ilkeleri*. (B.Yılmaz, Çev.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İst.Şubesi.
- Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun. Kanun No: 5227 Kabul Tarihi: (2004) 24 Şubat 2005'de* <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5227.html> adresinden erişilmiştir.
- Monroe, W.S. (1997). The role of selection in collection development: Past, present and future. G.E.Gorman ve R.H. Miller (Eds). *Collection Management for the 21st Century* içinde (ss. 105-118). Westport Connecticut: Greenwood Press.
- Shipman, J.C. (1971). Collection building. A. Kent ve H. Lancour (eds). *Encyclopedia of Library and Information Science*. New York: Marcel Dekker. c. 5, 260-268.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı. 5227 sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun. (2004, 3 Ağustos). 25 Mart 2005 tarihinde http://www.todaie.gov.tr/KYP/5227_veto.htm adresinden erişildi.
- T.C. Kültür Bakanlığı. (1998a, 25 Mart). Kültür Bakanlığı Yayın Seçme Yönetmeliği. *T.C. Resmi Gazete*, 2397.
- T.C. Kültür Bakanlığı. (1998b, 12 Ağustos). Yayın Seçme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. *T.C.Resmi Gazete*, 23431.
- UNESCO. (1995). Public Library Manifesto 1994. *IFLA Journal*, 21, 67.
- Yılmaz, B. (1999). Halk kütüphaneleri üzerine genel bir karşılaştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 13, 28-39.
- Yılmaz, B. (2000). Halk kütüphaneleri sorunlarına yöneticilerin yaklaşımı: Ankara örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 14, 332-346.
- Yılmaz, B. (2005). Türkiye'de kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması süreci ve halk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 19, 56-77
- Yardımcı Kaynakça
- Kayaoğlu, H.D. (1999). *Derme oluşturma ve geliştirme: İ.Ü. Merkez Kütüphanesinde bütçe yönetimi (Nisan 1994-Kasım 1997)*. İstanbul : Mavi Bulut.
- Keseroğlu, H. (2004). Türkiye'de siyasal işleyişin halk kütüphanelerine etkisi üzerine bir deneme. *Türk Kütüphaneciliği*, 18, 301-309.
- Keseroğlu, H. (1989). *Halk kütüphanesi politikası ve TC'de durum*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Tonta, Y. (1995). UNESCO Halk Kütüphaneleri Bildirgesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 9, 144-147.
- Yılmaz, B. (2001). Avrupa Birliği (AB) Ülkeleri ve Türkiye'de halk kütüphaneleri: Niceliksel bir karşılaştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 5, 378-398.